

ВІДГУК

**офіційного опонента, завідувача кафедри педіатрії № 2
Тернопільського національного медичного університету
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, доктора медичних наук,
професора Павлишин Галини Андріївни на дисертацію Бачу Марини
Іллівни «Професійна компетенція та сестринська модель профілактики
йододефіцитних захворювань у дітей шкільного віку», подану до захисту в
спеціалізовану вчену раду ДФ 76.600.037 Буковинського державного
медичного університету для розгляду та проведення разового захисту
дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
223 «Медсестринство» галузі знань «Охорона здоров'я»**

Актуальність теми дослідження.

Проблема йододефіциту надзвичайно актуальна і важлива для багатьох країн, адже дефіцит цього мікроелемента в харчуванні призводить до розвитку йододефіцитних захворювань, які є одними з найпоширеніших неінфекційних патологій у світі. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, на сьогодні йододефіцитні захворювання є актуальними для понад 140 країн світу, у тому числі для України. На цей час створено глобальну базу даних щодо поширеності у світі йододефіцитних захворювань, за якою на територіях із недостатнім вмістом йоду проживає понад 2 млрд людей планети, 740 млн – мають ендемічний зоб, 43 млн осіб страждають від розумової відсталості.

Важливість йодного забезпечення залишається глобальною проблемою у зв'язку з широкою поширеністю і великим спектром клінічних проявів у всіх вікових періодах, однак особливу групу ризику щодо розвитку йододефіцитних захворювань складають діти, вагітні та матері-годувальниці. Йододефіцит у цих категорій пацієнтів асоційований із безпосереднім впливом на ріст і розвиток дитини, з наступним впливом на формування відповідного фізичного, репродуктивного та когнітивного статусу.

Патологію, зумовлену йодним дефіцитом, можна попередити завдяки своєчасним профілактичним заходам. Найбільш ефективною й економічно вигідною, що відповідає рекомендаціям ВООЗ та ЮНІСЕФ, є масова йодна

профілактика. Слід зазначити, що до теперішнього часу Україна не має законодавчого регулювання проблеми йодної профілактики.

У вирішенні цих серйозних, соціально значимих завдань важлива роль належить медичним сестрам. Залучення медичних сестер у профілактичний процес можна розглядати як новий вид їх професійної діяльності медичного, психолого-педагогічного і соціально-правового характеру, метою якого є збереження, зміцнення і відновлення здоров'я дітей.

Все викладене вище зумовило актуальність даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Наукова робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педіатрії та медичної генетики Буковинського державного медичного університету і є фрагментом наукової теми «Рання діагностика, лікування і профілактика поєднаної патології шлунково-кишкового тракту та щитоподібної залози у дітей» (номер державної реєстрації 0116U002937). Здобувач є співвиконавцем зазначеної наукової роботи.

Ступінь обґрунтованості основних положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Бачу М.І. ґрунтується на достатньому фактичному матеріалі досліджень, що відповідає встановленим нормам проведення клінічних досліджень за якісними та кількісними показниками. Загальна кількість осіб, які залучені до анкетування, становила 1645 осіб, з яких 973 дитини, батьки дітей, які були під спостереженням, – 251 особа, медичний персонал, зокрема, 217 медичних сестер, 50 сімейних лікарів, 52 особи – лікарі-педіатри, 50 студентів 1-2 курсів медичного університету та матері-годувальниці – 52 особи.

Детальне клініко-лабораторне дослідження із визначенням гормонального тиреоїдного профілю проведено у 173 дітей віком 7-12 років. Медичні сестри, які брали участь у дослідженні, були розподілені на дві групи:

52 особи, які залучені до навчальної програми з профілактики йододефіциту, та 56 осіб, які не проходили навчання.

Дисертанткою застосовано обґрунтовані сучасні клінічні, лабораторні та інструментальні методи дослідження, які відповідають завданням роботи, забезпечують об'єктивну оцінку функціонального стану щитоподібної залози, ступінь забезпеченості йодом.

Використання різних статистичних методів та показників дозволило достатньо детально проаналізувати взаємозв'язки показників (або їх відсутність) із великим ступенем статистичної значущості отриманих результатів. Логіка математично-статистичного аналізу, інтерпретація конкретних кількісних параметрів базувались на загальноприйнятих положеннях медичної статистики.

Дисертаційна робота проілюстрована 40 рисунками та 37 таблицями, які повністю відповідають даним, що подані в текстовому описі.

Новизна дослідження та отриманих результатів.

Дисертантка вперше встановила медсестринський потенціал у системі організаційно-профілактичних заходів йодного дефіциту, обґрунтувала роль професійних компетенцій медичної сестри для проведення організаційно-профілактичних заходів серед населення, яке проживає на йододефіцитних територіях, та розробила сестринську модель комунікативно-профілактичного консультування сім'ї; довела ефективність проведення медичною сестрою навчання з метою покращення знань щодо методів профілактики йодного дефіциту.

Авторка вперше оцінила ступінь йодного дефіциту на території Північної Буковини за рівнем медіани йодурії, частотою дифузного нетоксичного зобу у дітей референтної групи та рівня ТТГ крові > 5 мкОД/л і розширила дані щодо стану здоров'я дітей із визначенням напрямків порушення їх фізичного та розумового розвитку.

Доповнено наукові дані щодо медико-біологічних та соціально-гігієнічних факторів поглиблення йодного дефіциту.

Дисертанткою доведено ефективність комунікативно-профілактичного консультування медичною сестрою.

Теоретичне та практичне значення роботи й впровадження результатів досліджень.

Теоретичне значення роботи полягає в обґрунтуванні процесу формування професійних компетенцій медичних сестер як цілісного, який виконує орієнтаційну, регулятивну, прогностичну функції. Суттєво поглиблено розуміння ролі медичної сестри як важливого ресурсу у профілактиці захворювань.

Практичне значення полягає в розробці тренінго-навчальної програми для медичних сестер як елементу безперервного професійного розвитку медичних сестер та впровадження в практику сестринської моделі комунікативного-профілактичного консультування, що сприятиме формуванню у населення нових мотивацій щодо профілактики йодного дефіциту та йодозалежних захворювань.

Основні результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику шести медичних закладів та у навчальний процес при підготовці медичних сестер, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Повнота викладу наукових положень в опублікованих автором працях.

Результати роботи достатньо оприлюднені у 22 наукових працях, зокрема опубліковано 10 статей, із них 7 – у фахових виданнях (одна одноосібно), рекомендованих МОН України, 1 – у закордонному журналі та 2 – у виданнях, які індексуються у міжнародній базі даних Web of Science. Частина результатів представлено у 12 тезах науково-практичних конференцій.

Огляд результатів та висновків дисертації, аналіз дисертації за розділами.

Дисертаційна робота побудована відповідно до вимог та складається зі вступу, огляду літератури, опису матеріалів і методів досліджень, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів,

висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та 7 додатків. Загальний обсяг роботи становить 214 сторінок, із них 150 сторінок становить основний текст дисертації. Список використаних літературних джерел містить 275 найменувань.

Анотації оформлено за вимогами, містять стислу інформацію про основні положення дисертаційної роботи.

У **вступі** досить переконливо розкрито актуальність проблеми дослідження, визначено його об'єкт, предмет та мету, сформульовано завдання, охарактеризовано методи, розкрито наукову новизну результатів дослідження, їх практичне значення, викладено дані щодо апробації результатів дисертаційної роботи.

У **першому розділі** (Огляд літератури) наведено результати аналітичного огляду наукової літератури щодо ролі медичних сестер у вирішенні значимих завдань. Важливою є розробка, впровадження та оцінка ефективності професійних компетенцій медичних сестер для профілактики йододефіцитних захворювань шляхом навчання із використанням сестринських технологій. Вирішення цих питань потребувало комплексного наукового дослідження.

Розділ 2 (Організація, матеріал та методи дослідження) написано чітко з представленням дизайну дослідження і детальним описом методології та методів дослідження. Інформаційна база та обсяги дослідження кожного етапу забезпечили отримання достовірних і репрезентативних результатів.

У **розділі 3** описано результати дослідження щодо поширеності йододефіцитних захворювань серед дитячого населення, визначення ступеня йодного дефіциту залежно від зони проживання з використанням сучасних рекомендацій ВООЗ щодо проведення таких досліджень. Дисертантка аналізує найпоширеніші відхилення в стані здоров'я дітей, які проживають на території із дефіцитом йоду та виділяє зміни фізичного та інтелектуального розвитку, які більш виражені у дітей із лабораторним гіпотиреозом, що можна розглядати як фактори ризику розвитку психоемоційних та соматичних розладів у подальшому.

Змістом **розділу 4** стало дослідження несприятливих факторів, що детермінують розвиток йододефіцитних станів. За результатами анкетування щодо соціального стану та освіти батьків, режиму дня і харчування, оздоровлення дітей під час канікул, інформованості батьків про стан здоров'я своїх дітей та їх ставлення до якості надання медичних послуг в умовах сьогодення, виділено ймовірні негативні чинники, які сприяють поглибленню йододефіциту.

Низька поінформованість населення, реалізація на споживчому ринку йодованої солі, що не відповідає гігієнічним нормативам за вмістом йоду, низька мотивація до вживання йодованої солі на фоні йодного дефіциту навіть легкого ступеня є додатковим ризиком розвитку йододефіцитних станів у школярів Чернівецької області.

Розділ 5 присвячено вивченню професійних компетенцій медичної сестри для організації заходів профілактики йодного дефіциту. Якість йодної профілактики в групах підвищеного ризику залишається незадовільною, що спричинено недостатньою участю в профілактичних заходах медичних працівників первинної ланки охорони здоров'я, зокрема, медичних сестер.

Авторка акцентувала увагу на методології формування професійних компетенцій медичної сестри для організації заходів профілактики йодного дефіциту, окреслила проблему підготовки майбутніх медичних сестер до комунікаційного консультування сім'ї, з'ясувала рівень комунікативної культури та домінуючі «бар'єри» у встановленні емоційних контактів як перешкоджаючі комунікативній компетентності фактори. Більшість медичних сестер мають недостатнє володіння або ж не володіють комунікативними навичками.

Автором встановлено, що медичні сестри потребують розвитку емоційної компетенції як важливої складової комунікативного аспекту професійно-особистісних компетенцій. З метою підвищення комунікативно-профілактичних компетенцій запропоновано високоефективну навчально-

тренінгову програму для медичних сестер «Професійно-особистісні компетенції медичної сестри».

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» дисертантка узагальнює результати проведеного дослідження, критично оцінює існуючі відомості літератури та підкреслює власні нові результати виконаного наукового дослідження.

У всіх розділах та висновках дисертаційної роботи Бачу М.І. здійснено послідовний, логічний і чіткий виклад отриманих результатів дослідження, які відповідають меті та конкретним завданням, поставленим і сформульованим у вступі.

Підсумок роботи викладено у 5 висновках, які зроблені на основі фактичного матеріалу дослідження та свідчать про досягнення поставленої мети. Сформульовано конкретні практичні рекомендації, які можуть бути легко запроваджені в практичне медсестринство.

Основні наукові положення, викладені в опублікованих працях, тотожні до тих, що наведені у дисертаційній роботі.

Дотримання принципів академічної доброчесності.

Відповідною комісією Буковинського державного медичного університету проведено первинну експертизу на наявність плагіату та порушень академічної доброчесності в дисертаційній роботі Бачу М.І. «Професійна компетенція та сестринська модель профілактики йододефіцитних захворювань у дітей шкільного віку». Перевірка засвідчила оригінальність текстових даних у поданій роботі (97 %), що дозволяє стверджувати відсутність порушень академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікацій. Дисертаційна робота має важливе наукове та практичне значення для медицини.

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження в практиці.

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення результатів комплексного дослідження професійних компетенцій медичної сестри й поінформованості пацієнтів щодо наслідків йододефіциту та факторів ризику

розвитку порушення функції щитоподібної залози й нове практичне вирішення актуального наукового завдання в медсестринстві – покращення профілактики йодного дефіциту з урахуванням сформованих професійних компетенцій медичної сестри, що є важливим для галузі знань «Охорона здоров'я».

Недоліки дисертації щодо їх змісту оформлення.

В ході рецензування дисертації виявлено стилістичні і граматичні помилки та зауваження стосовно інформативності окремих таблиць. Принципових зауважень щодо змісту та оформлення дисертаційної роботи немає.

Загалом робота справляє гарне враження: актуальна, адекватно поставлені мета та завдання, вдало підібрані методики дослідження, змістовний вигляд результатів дослідження, вагома новизна роботи, що є свідченням зрілості автора як перспективного науковця.

При детальному ознайомленні зі змістом роботи виникло кілька запитань, на які, в порядку дискусії, було б бажано отримати відповіді:

1. Вкажіть, будь-ласка, вікову категорію дітей, у яких діагностували легкий та середній ступені йододефіциту, та у якій саме групі дітей виявлено дисгармонійний фізичний розвиток, клініко-лабораторні ознаки гіпотиреозу.

2. Уточніть, будь-ласка, які функціональні та органічні порушення у дітей є важливими тригерами щодо розвитку йододефіцитних захворювань і які саме особливості сімейного виховання детермінують цю патологію.

3. Чим зумовлена, на Вашу думку, вища захворюваність на ДНЗ у дівчаток як в гірській, так і в рівнинній географічній зоні Чернівеччини, і чи у Вас дані порівняння з іншими регіонами?

4. Скажіть, будь-ласка, яка обізнаність медичного персоналу – лікарів загальної практики, лікарів-педіатрів, студентів-медиків щодо проблеми йододефіциту, і чи були відмінності залежно від географічної зони Чернівецького регіону?

Висновок щодо відповідності дисертації вимогам, які висуваються до наукового ступеня доктора філософії.

На підставі вище зазначеного вважаю, що дисертаційна робота Бачу Марини Іллівни виконана самостійно і є завершеною кваліфікаційною науковою працею, що містить теоретичне узагальнення і вирішення актуального наукового завдання в галузі 22 «Охорона здоров'я», яке полягає у розробці методики підвищення ефективності профілактики йододефіциту в дітей шляхом виявлення рівня поінформованості та ймовірних факторів поглиблення дефіциту і впровадження організаційних заходів на рівні медичних сестер з урахуванням їх професійних компетенцій.

Робота оформлена згідно з Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40. За актуальністю, науковою новизною отриманих результатів, методичним рівнем, теоретичним і практичним значенням, обсягом виконаних досліджень дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України від 12.01.2022 року № 44, а її автор Бачу Марина Іллівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 223 «Медсестринство».

Завідувачка кафедри педіатрії № 2
Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України,
доктор медичних наук, професор

Галина Павлишин

Особистий підпис _____
завіряю
Заступник ректора з кадрових питань
Тернопільського національного
медичного університету

